

SADBERK HANIM MÜZESİ
OĞUZ AYDEMİR HATIRA MENDİLLERİ KOLEKSİYONU
İFTİHÂR VE YÂDİGÂR

09.10.2025 ~ 30.06.2026

 Vehbi Koç Vakfı

Çarşamba hariç her gün 10:00 – 17:00

Sadberk Hanım Müzesi, Piyasa Caddesi No. 25 Büyükdere İstanbul

✂ sadberkhanim 📷 sadberkhanimmuzesi 📺 vkvsadberkhanimmuzesi

www.sadberkhanimmuzesi.org.tr

 SADBERK HANIM
MÜZESİ

Kimi zaman bir tablo, kimi zaman bir fotoğraf, kimi zaman bir kartpostal insanı mâziye götürebiliyor, duygularını harekete geçirebiliyor, belleğin derinliklerinde saklı kalmış anıları gün yüzüne çıkarabiliyor. Hatıra objeleri de geçmişte olan biteni hafızada tutabilmek için kullanılan araçlardan biri.

Kağıda basılmış bir belgeden veya kaleme alınmış bir mektuptan daha dayanıklı ve uzun ömürlü olan mendillerin hatıra, propaganda ve iletişim amacıyla kullanılması pek çok ülkede karşılaşılan bir gelenek. Tarihin bir dönemine tanıklık etmiş, elden ele dolaşıp yolları bu koleksiyonda kesişmiş mendiller sayesinde geçtiğimiz iki asırda yaşamış insanların, toplumların, kurumların, hatta devletlerin hikâyelerinin izini sürebiliyoruz.

45. yaşını tamamlayan ve bugüne kadar birbirinden kıymetli sergiler düzenleyen Sadberk Hanım Müzesi, “İftihâr ve Yâdigâr: Sadberk Hanım Müzesi Oğuz Aydemir Hatıra Mendilleri Koleksiyonu” sergisiyle bu mendillerin hikâyesine tanıklık etmemizi sağlıyor. Koordinasyonu Sadberk Hanım Müzesi Direktörü Hülya Bilgi tarafından üstlenilen ve Sadberk Hanım Müzesi’nde ziyarete açılan sergi, herkesi yakın tarihin sayfalarında keyifli bir yolculuğa davet ediyor.

İFTİHÂR

Övünmek işi; kıvanç, kıvançlanma, övünç, tefahür, temeddüh.

H. Oğuz Aydemir, bir koleksiyoner tutkusuyla dünyanın farklı yerlerinden topladığı hatıra mendillerinden oluşan koleksiyonunu güvenli ve kurumsal bir yere bağışlamak, böylece gelecek kuşaklara aktarılmasını sağlamak istiyordu. Koleksiyon, gerekli restorasyon ve konservasyon çalışmalarının yapılması, uygun koşullar altında korunması, sergi ve yayınlar aracılığıyla kamuoyuyla buluşturulması ve bir kültür mirası olarak gelecek kuşaklara aktarılması için tekstil türündeki eserlerinin zenginliği ve tekstil alanındaki tecrübesi nedeniyle Şubat 2018'de Sadberk Hanım Müzesi'ne bağışlandı.

YÂDİGÂR

Bir kimseyi veya olayı anımsatan nesne; andaç, anmalık, bergüzar, hatıra.

H. Oğuz Aydemir'in hatıra mendillerine olan ilgisi ve bu koleksiyonu oluşturmaya başlaması, koleksiyondaki ilk mendili aldığı 1975 yılına uzanıyor. Bu, yarım asırlık bir süreç anlamına geliyor. Mendiller, 19. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın ikinci yarısına uzanan, aşağı yukarı bir asırdan uzun bir döneme tarihleniyor. Büyük bir kısmı uluslararası öneme sahip olayları ve bu olayların tanıklarını, başrolündeki kahramanlarını ve gerçekleştiği mekanları konu eden hayli zengin bir içeriğe sahip.

Sadberk Hanım Müzesi Müdürü Hülya Bilgi: ‘Kültürel mirasın gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı’

Koleksiyondaki mendillerden kimi yüzlerce kimi binlerce üretilmiş. Ancak günümüzde hatıra mendili üretmek, bunları saklamak veya birine hediye etmek gitgide yok olmuş, belki çok dar çevrelerde yaşatılmaya devam eden bir gelenek. Dolayısıyla artık varlığı ve geçerliliği pek kalmamış bir obje türünden bahsediyoruz, her şeyden evvel sırf bu yönüyle bile korunmayı ve geleceğe aktarılmayı hak ediyor. Sadberk Hanım Müzesi’nin çok deneyimli tekstil restoratörleri ve konservatörleri var. Müze, bu mendiller gibi tekstil türündeki eski eserleri onarıyor, koruma altına alıyor, ömürlerini uzatıyor ve gelecek kuşakların da onları görmeleri, tanımaları amacıyla sergileri ve yayınları hazırlıyor. Öte yandan müzedeki sergilerin çoğu, alışılmışın dışında konulara, ilgi çekici içeriklere ve nadir bulunabilecek eserlere sahip oluyor. Benzer şekilde, bu sergimizi de şimdiye kadar gezen konuklarımızdan bugüne kadar “hatıra mendili” diye bir gelenekten haberdar olmadıklarını sıkça işittik. Belli ki hem koleksiyon hem de sergi pek çok ziyaretçimiz için tarihi yeniden yorumlama ve farklı alanlara karşı merak uyandırma konusunda yeni bir zemin sunuyor.

KOLEKSİYON

Bir hükümdarın tahta çıkışı, iki ülkenin ittifakı, uluslararası bir serginin reklamı, cephedeki bir zaferin gururu veya değişen bir siyasal rejimin ilan gibi olayları kutlamak, anmak ve uzak diyarlara iletebilmek için üretilmiş mendiller... H. Oğuz Aydemir’in koleksiyonundaki 141 pamuklu ve ipek mendil, birer hatıra objesi olmanın yanında, büyük önem atfedilen bu tür olaylarla ilgili açık ve örtülü propaganda amacı da taşıyor. Koleksiyonda Birleşik Krallık’tan Fransa’ya, Rusya’dan İtalya’ya, Belçika’dan Japonya’ya kadar pek çok ülkede üretilmiş mendiller yer alırken söz konusu dönemde sınırları, isimleri ve yönetim biçimleri değişmiş bazı ülkelerin yaşadıkları siyasal dönüşümleri takip etmeyi mümkün kılan mendiller de bulunuyor.

RESTORASYON VE KONSERVASYON ÇALIŞMALARI

Koleksiyon, Sadberk Hanım Müzesi’ne intikal ettikten sonra müze uzmanlarınca yapılan değerlendirme ve hazırlanan plan kapsamında uzun soluklu bir restorasyon ve konservasyon süreci geçirdi. Bazılarının kondisyonu görece iyi durumdayken bazıları önemli müdahaleler gerektirecek düzeyde yıpranmış haldeydi. Müzenin tekstil konservatörlerinin yürüttükleri itinalı çalışmalar sonunda koleksiyondaki tüm mendillerin gerekli bakımları yapıldı ve eksikleri tamamlandı. Sürecin sonunda mendiller hem “İftihâr ve Yâdigâr” sergisi aracılığıyla kamuoyuyla buluşmaya hazırlandı hem de birer kültür varlığı olarak uzun yıllar araştırmacılar ve sanatseverler için müze koleksiyonunda mevcudiyetlerini sürdürecek hale geldi.

SERĞİ

“İftihâr ve Yâdigâr” sergisiyle ziyaretçilerin, bu sene 45. yaşını tamamlayan ve yarım asra yakın ömründe birbirinden kıymetli sergiler düzenleyen Sadberk Hanım Müzesi’nin koleksiyonuna yeni dahil olan bu ilgi çekici mendilleri yerinde ve bir bütün halinde inceleme olanağı bulmaları hedefleniyor. Çizgisel bir akış yerine tematik düzen tercihi ziyaretçilere yakın tarihin belirleyici olaylarını bir yanda iktisadi gerekçeleri ışığında, diğer yanda birbirleriyle ilişkileri ve süreklilikleri bağlamında yeniden düşünme ve değerlendirme fırsatı sunabilme amacı taşıyor.

TEMATİK KURGU

Dr. Ozan Torun’un küratörlüğünde hazırlanan sergi için koleksiyondan 82 mendil seçildi. Tematik bir kurguya sahip olan sergideki hatıra mendilleri sayesinde Kırım Savaşı’ndan İkinci Dünya Savaşı’na uzanan çalkantılı dönemin siyasi, iktisadi ve toplumsal kırılmaları birbirini takip eden sekiz tema üzerinden izlenebiliyor. Sanayi Devrimi’yle başlayan seri üretim ve sermaye birikiminin büyük güçleri sevk ettiği sömürgecilik yarışı, milliyetçi fikirlerin yayılmasıyla ardı ardına kurulan ulus devletler, endüstriyel buluşların sergilendiği uluslararası fuarlar, büyük yıkımlara neden olan savaşlar, cephede çatışmalar sürerken cephe gerisinde yaşananlar, hükümdarların tahta çıkışlarının yıl dönümleri ve büyük hanedanların çöküşleri gibi yakın tarihin pek çok belirleyici olayı adeta birer tarihi belge niteliğindeki bu mendillerle yeniden anımsanıyor.

Tasarımını Dr. Umut Durmuş’un yaptığı ve Prof. Dr. Emrah Safa Gürkan’ın anlatımıyla bir karşılama videosuna da sahip olan sergideki sekiz tema şu başlıkları taşıyor:

Kimliğin Yeniden İnşası: Armalardan Bayraklara

Osmanlılar’ın Batı tarzı bir armaya sahip olma ihtiyacı, armanın üretimi ve resmi işlerde kullanımı, İkinci Meşrutiyet’le birlikte ulus-vatan temelli sloganların ve ay yıldız motiflerinin yaygınlaşması

Padişahım Çok Yaşa! / Tanrı Kralı Korusun!

Uluslaşma öncesinde asırlardır kutsal kabul edilen tahtı ve tahtta oturan hükümdarı kayıtsız şartsız yüceltmenin farklı kültürlerdeki benzer örnekleri

Gücün ve Gururun Sunumu: İcatlar, Sergiler, Fuarlar

19. yüzyılın ortası itibarıyla Batı dünyasında uluslararası fuarlarla endüstriyel buluşların sunumu, büyük güçler arasında artan rekabet ve sanayileşememiş ülkelerin “ötekileşmesi”

Atlara Veda: Harp Sanayisinin Gelişimi

Sanayi ve teknolojinin harp sanayisine etkisi: Zırhlı araçlar, otomatik silahlar ve orduların mekanizasyonu; ordularını geliştiren Batılılara karşı Batı’ya öykünen Batı-dışı dünya

Yurt ve Hudut: Haritadaki Tahayyüller

Birinci Dünya Savaşı haritalarıyla işgal edilecek, korunacak, yeniden çizilecek sınırlar; haritalar üzerinden bir tarafın diğerinin toprakları ve kaynakları üzerindeki tahayyülleri

Fetih ve Zaiyat: El Değiştiren Topraklar

Uluslaşma sürecinde Osmanlılar’a başkaldıran, bağımsızlaşan veya başkalarının mandasına giren ve sonunda imparatorluktan kopan topraklar: Batı Trakya, Yunanistan, Mısır ve Trablusgarp

Bekleyenler ve Beklenenler: Cephe Gerisi

Cephede savaşırken yuvasını düşünen askerler, evde onları bekleyen sevenleri ve asker şarkıları üzerinden cephede-cephe gerisinde yaşanan duyguların tasvirleri

Tarihin Yazdığı: Zaferler ve Muzafferler

Geleneksel tarih yazımının “yukarıdakileri” anlatırken “aşağıdakileri” pek görmemesi; kazananın beceriye dayalı zafer, kaybedenin şanssızlığa bağlı mağlubiyet hikâyelerini

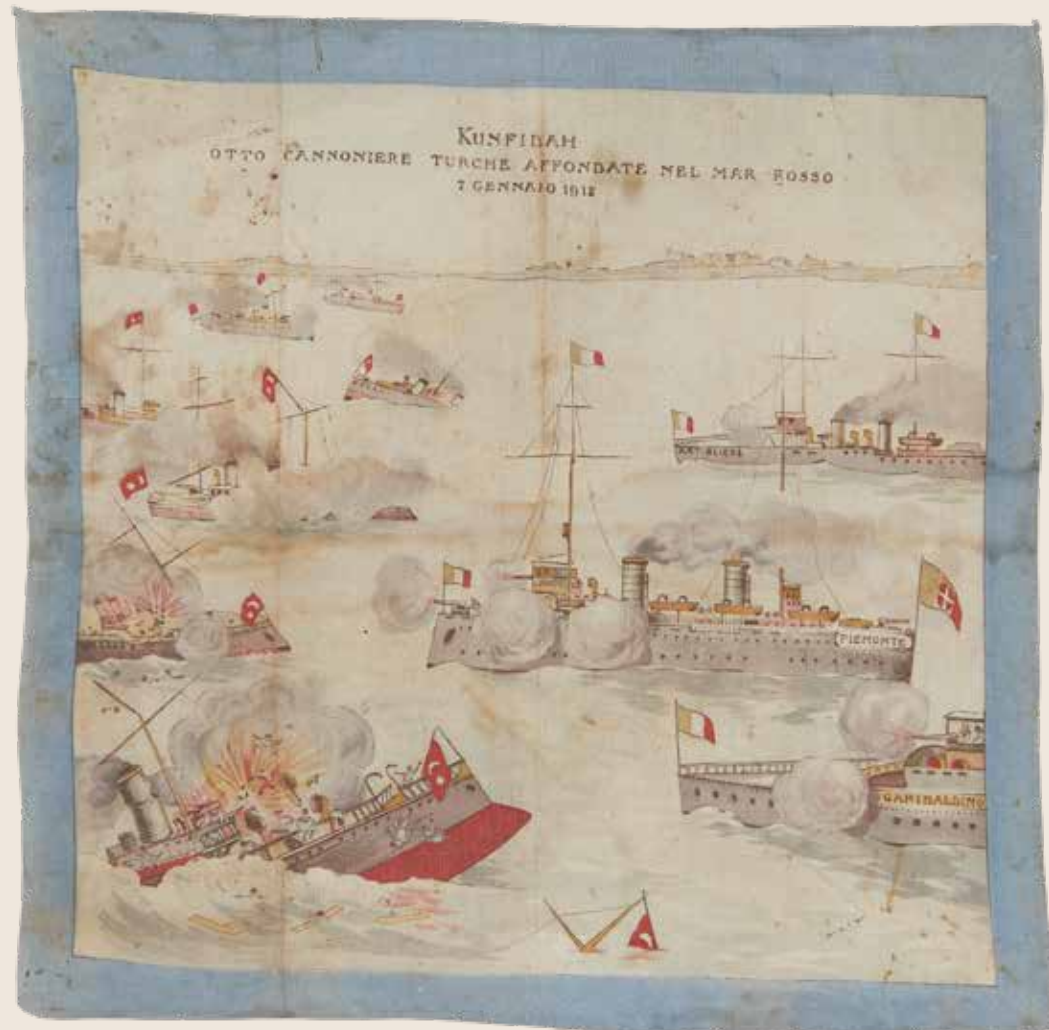

Tematik bir kurguya sahip olan sergideki hatıra mendilleri sayesinde Kırım Savaşı’ndan İkinci Dünya Savaşı’na uzanan çalkantılı dönemin siyasi, iktisadi ve toplumsal kırılmaları birbirini takip eden sekiz tema üzerinden takip edilebiliyor.

Sergi, yakın tarihin belirleyici olaylarını bir yanda iktisadi gerekçeleri ışığında, diğer yanda birbirleriyle ilişkileri ve süreklilikleri bağlamında yeniden düşünme ve değerlendirme fırsatı sunabilme amacı taşıyor.

Koleksiyonda Birleşik Krallık'tan Fransa'ya, Rusya'dan İtalya'ya, Belçika'dan Japonya'ya kadar pek çok ülkede üretilmiş mendiller yer alıyor.

Hatıra kavramı, kolektif hafıza açısından sizce neden hâlâ bu kadar güçlü?

Hülya Bilgi: Hatıra dediğimiz şey, belleğimizin derinliklerinde sakladığımız bilgilerden oluşuyor. Bu bilgileri zamanı geldiğinde, bazen bilerek bazen de istemsizce içinde bulunduğumuz zamana geri çağırıyoruz ve canlandırıyoruz. Başka deyişle “hatırlıyoruz”. Kolektif hafıza dediğimiz kavram, içinde yaşadığımız ve bir parçası olduğumuz toplumu bir arada tutan önemli sac ayaklarından biri. Kimi zaman devlet kurumunun kimi zaman bizzat ait olduğumuz topluluğun yönlendirmeleriyle ortak geçmişimizde önemli görülen olaylar, mekânlar ve kişiler bize düzenli olarak hatırlatılıyor. Belki onları gündelik rutinimiz içinde sabah akşam düşünmüyoruz ama bazen bir şarkıyı duyunca, bazen bir fotoğrafa bakınca, bazen bir meydanda toplanınca veya bir heykelin yanından geçince bize öğretilen bazı değerleri zihnimizde canlandırıyoruz ve kendimizi ait hissettiğimiz toplulukla benzer sevinçler ile hüznüleri paylaşıyoruz. Başta kitle iletişim araçları olmak üzere, kamusal alandaki pek çok ses, görüntü, yazı ve eylem kolektif hafızamızı belirleyen ve sürekli canlı tutan araçlar. Hatıralara önem vermezsek zamanla toplumsal geçmişimize uzaklaşır, toplumsal bütünlüğümüzü kaybeder ve yalnızlaşırız.

Tarihi, bir mendil üzerinden anlatmak, günümüzdeki “anlık tüketim imgeleri”ne karşı nasıl bir alternatif sunuyor sizce?

Hülya Bilgi: Devletler ve toplumlar için önemli görülen olayların ister hatıra ister propaganda amacı taşıсын, kâğıt gibi kolay yıpranabilecek bir malzeme yerine daha uzun ömürlü ve dayanıklı kumaşlara basılması, her şeyden evvel bu mendillerin ve taşıdıkları mesajların yıllar boyu yaşamasına, korunmasına, gerektiğinde bir armağan gibi elden ele veya miras gibi kuşaktan kuşağa aktarılmasına verilen önemi gösteriyor. Dahası bu mendillerin çoğu, dünyanın dört bir yanında büyük savaşların gerçekleştiği ve ardından ciddi krizlerin yaşandığı dönemlerde üretilmiş.

HÜLYA BİLGİ
SADBERK HANIM MÜZESİ
DİREKTÖRÜ

Günümüzün hızlı ve kolay tüketim alışkanlığının aksine tasarrufun ve tevazunun henüz değerini kaybetmediği, insanların sahip oldukları metalara önem verdikleri ve uzun süre kullanmaya çabaladıkları yıllar. Keşke günümüzde de birtakım gündelik kullanım eşyalarımıza daha iyi bakabilsek ve kolayca çöpe atıp yenisini almak yerine onlardan daha uzun süre yararlanabilsek.

Sadberk Hanım Müzesi’nin Direktörü olarak, bu koleksiyonun çağdaş sanatçılara veya tasarımcılara ilham verebilecek yönlerini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Hülya Bilgi: Koleksiyondaki mendiller 19. yüzyılın ortasından 20. yüzyılın ikinci yarısına geçen süredeki önemli olaylara ve karakterlere ilişkin kompozisyonlara sahip. Çağdaş sanatçılar görece daha yakın bir döneme, hatta zaman zaman kurguladıkları geleceğe dair olayları ele alıyor, sorguluyor, yeniden değerlendiriyorlar. Bugünün çağdaş sanatçılarının kendi işlerini üretirken çok da uzak sayılmayacak bir geçmişe ait bu mendillerden esinlenebilecekleri çok şey olduğunu düşünüyorum.

DR. OZAN TORUN
KÜRATÖR

Bu sergiye çalışmaya başladığınızda sizi en çok şaşırtan mendil veya hikâye hangisiydi?

Ozan Torun: Genel olarak “hatıra mendili” diye bir kültürden ve gelenekten ben de haberdar değildim. Her şeyden önce başlı başına bu durum benim için şaşırtıcı oldu. Fakat mendilleri gördükten sonra bunların neden üretildiklerini, kâğıt yerine neden kumaşa basıldıklarını anladım. Ardından kompozisyonların ayrıntılarını incelemeye başlayınca ön planda dikkat çeken ana motiflerin ardındaki saklı detaylar, metaforlar, açık ve örtülü propagandist mesajlar epey ilgimi çekti. Bununla beraber, sayısı az olsa da koleksiyondaki bazı mendiller hatıra veya propagandadan ziyade askerleri bir silahın nasıl kullanılacağı veya bir hareketin nasıl ilerleyeceği gibi konularda eğitmek ve bilgilendirmek amacıyla da üretilmiş. Bu mendillerin hem üretilme nedenleri hem de kompozisyonlarındaki bilgilendirme biçimleri bana hayli ilginç geldi.

Bir mendilin hikâyesini keşfederken “keşke bunu herkes görse” dediğiniz bir detay oldu mu?

Ozan Torun: Mavzer tipi iki tüfeğin nasıl kullanılacağını adeta bir kılavuz gibi anlatmaya çalışan, biri Fransızca

diğeri Almanca iki mendil bence hayli ilginç ve “sıra dışı” sayılabilecek örnekler. 1870 Fransa-Prusya Savaşı’nın ardından, okuma-yazma bilmeyen askerleri kullanacakları yeni silahlar hakkında resim ve çizimlerle bilgilendirme amacı taşıyan bu mendiller bilhassa görülmeli. Bunların dışında, üzerine Birinci Dünya Savaşı’nın gerçekleştiği farklı cephelerin hayli ayrıntılı haritalarının basıldığı mendiller de bir atlası aratmayacak nitelikte. Son olarak, İkinci Meşrutiyet dönemine ait, hepsi birer zafer ve gurur nişanesi gibi duran mendiller de imparatorluğun son döneminde yaşanan dönüşümleri takip edebilmek için uzun uzun incelenmeye değer.

Serginin küratörü olarak, süreçte sizin için en etkileyici anı bizimle paylaşır mısınız?

Ozan Torun: Farklı ülkelere, kültürlere ve dönemlere ait olmalarına karşın, odaklanılan konu taht, makam, ulusal birlik, milli marş, vatan toprağı gibi kavramlar olduğunda, ilk bakışta farklı gibi kabul edilen kompozisyonların, motiflerin ve renklerin aslında birbirine ne kadar benzer, hatta birbirinden nasıl esinlenmiş olduklarını fark etmemiz, yalnızca mendillerdeki tasarımlardan etkilenmemizi değil, aynı zamanda sergiyi tematik bir kurguda oluşturmamızı da sağladı. Dünyanın farklı yerlerindeki monarşilerin kendi hükümdarlarını yüceltme biçimleri, iki komşu ülkenin aynı toprak parçası üzerindeki hak iddiaları, ordusunu yeni teknolojilerle mekanize eden her ülkenin kendisini en güçlü addetmesi gibi benzerlik ve süreklilikler, aslında “siyaset” kurumunun inşa etmeye çalıştığı düzen ve kitleleri yönlendirmeye çalıştığı kendi “idealleriyle” gündelik hayatta bireylerin ve toplumların yaşadıkları gerçeklikler arasındaki farklılıkları da ortaya koyuyor. Mendiller tek tek değil fakat bir bütün olarak incelendiğinde daha iyi fark edilebilen bu durum gerçekten etkileyici ve aslında insanı günümüzün koşullarını yeniden düşünmeye de sevk ediyor.

Sergi kapsamında üniversitelerin siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, sosyoloji ve sanat tarihi bölümlerinden akademisyenlerin ağırlanacağı yüz yüze söyleşiler gerçekleştirilecek.

‘İftihâr ve Yâdigâr’ Sergisi Küratörü Dr. Ozan Torun: ‘Yalnızca bir sergi değil, aynı zamanda bir hatırlatma biçimi’

Sergideki mendiller, ait oldukları dönemin ve sonrasının insanlarına unutulmaması istenen olayları belleklerinde sürekli canlı tutabilmeleri için üretilmişler. Yani her biri aslında bir hatırlatma aracı. Biz de Sadberk Hanım Müzesi olarak, bu koleksiyonu sergilerken hem mendillerin vaktiyle kolektif bellek üzerinde oynamaları tahayyül edilen propagandist rollerini ön plana çıkarmaya hem de aradan geçen bir asırdan uzun süreye rağmen mendillerin ele aldıkları konuların ve “hatırlatma” rollerinin bugün de nasıl geçerli olmayı sürdürdüğünü göstermeye çalıştık.

SERGI KATALOĞU

Sergi kapsamında Dr. Mehmet Bezdan ve Saro Dadyan tarafından Türkçe ve İngilizce hazırlanan sergi kataloğu koleksiyondaki mendillerin hangi dönemde ve ne tür amaçlarla üretildiğini geniş bir tarihi perspektiften ele alırken, aynı zamanda mendillerin kompozisyonlarındaki pek çok ayrıntı hakkında da önemli bilgiler içeriyor.

SERĞİ SÖYLEŞİLERİ

“İftihâr ve Yâdigâr” sergisi kapsamında Sadberk Hanım Müzesi’nde düzenlenecek söyleşi serisinde üniversitelerin siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, tarih, sosyoloji ve sanat tarihi bölümlerinden akademisyenler ağırlanacak. Yüz yüze ve ücretsiz olarak gerçekleştirilecek söyleşilerin öncesinde küratör eşliğinde sergi turları düzenlenecek, ardından söyleşi alanına geçilecek. Sergi turlarına ve söyleşilere katılabilmek için müze web sitesi üzerinden, telefonla veya e-posta yoluyla kayıt yaptırmak yeterlidir.

SÖYLEŞİ TAKVİMİ

H. Oğuz Aydemir | 29 Kasım Cumartesi 11.00

Koleksiyonların Gelecek Nesillere Ulaştırılması

Prof. Dr. Namık Sinan Turan | 20 Aralık Cumartesi 11.00

19. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu’nda Monarşik Geleneklerin Kamusal Temsili ve Resmî İkonografinin Dönüşümü

Prof. Dr. Adil Baktıaya | 10 Ocak Cumartesi 11.00

19. Yüzyılda Doğu Akdeniz’de Sosyal ve Kültürel Değişim

Doç. Dr. Doğan Çetinkaya | 31 Ocak Cumartesi 11.00

*Hürriyet, Uhuvvet, Müsâvat:
İkinci Meşrutiyet Döneminde Siyasal, İktisadî ve Toplumsal Hayat*

Doç. Dr. Güven Gürkan Öztan | 7 Şubat Cumartesi 11.00

*Uzak Diyarlardan Anavatana:
Yeniden Cephe Yolları, Yabancılık Hissi ve Kahramanlık Anlatısı*

Doç. Dr. Mehmet Beşikçi | 21 Şubat Cumartesi 11.00

Birinci Dünya Savaşı’nda Osmanlı Deneyimi: Savaş, Toplum ve Hafıza

Dr. Elçin Macar | 7 Mart Cumartesi 11.00

Kimliğin ve Belleğin İzinde: İstanbul Rum Edebiyat Cemiyeti (Syllogos)

Prof. Dr. Yeşim Işıl Ülman | 28 Mart Cumartesi 11.00

Türkiye’de 19. Yüzyıl Sonu-20. Yüzyıl Başı Tıp ve Hemşirelik Tarihi

Prof. Dr. Necmi Aksoy | 4 Nisan Cumartesi 11.00

Kaftandan Mendile: Osmanlı Kültüründe Ağaç ve Çiçek Sembolizmi

“İftihâr ve Yâdigâr: Sadberk Hanım Müzesi Oğuz Aydemir Hatıra Mendilleri Koleksiyonu” sergisi, 30 Haziran 2026’ya kadar, çarşamba hariç her gün 10.00-17.00 saatleri arasında ziyaretçilerini ağırlayacak.

